

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖВУЗІВСЬКОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
27 ТРАВНЯ 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.013.42
ББК 74.60
А 43

За редакцією
доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Васильєвої Марини Петрівни

Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи: матеріали міжвузівської дистанційної студентської науково-практичної конференції 27 травня 2020 року / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 129 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 12.05. 2020 р.).

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

ЗМІСТ

НАУКОВІ СТАТТІ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....7

Авдашкова А.І., Васильєва М.П. СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....7

Бувалкіна Ю.С. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....11

Буркова М.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ-ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ.....15

Вальваха-Дмитренко О.В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ20

Візіренко О.В. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....24

Герасименко А.Ю. КОРЕКЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....27

Гольфельд Т.Г. ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНОЇ СІМ'Ї.....32

Коломієць Т.О., Шеплякова І.О. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....37

Куряча С.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....42

Список використаних джерел:

1. Афанасьєва В.В. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків у навчальному процесі. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2009. № 1. С. 47-52.
2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
3. Веред І.С., Кушнір Ю.В. Соціологія девіантної поведінки: навчальний посібник. Донецьк: КІЦ, 2013. 192 с.
4. Волошенко М.О. Профілактично-корекційна робота з підлітками девіантної поведінки: навчальний посібник до тренінг-курсу. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. 130 с.
5. Капська А.Й. Соціальна робота: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.
6. Клейберг Ю.А. Психологія девиантного поведіння. Москва: Юрайт-М, 2001. 160 с.
7. Кошова І.В. Психологія девіантної поведінки: навчальний посібник. Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 2009. 167 с.
8. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2011. 520 с.
9. Менделевич В.Д. Психологія девиантного поведіння. Москва: МЕДпресс, 2001. 432 с.
10. Тюття Л.Т. Соціальна робота: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: ВМУРОЛ «Україна», 2004. 408 с.

Гольфельд Т.Г.

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНОЇ СІМ'Ї

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О.М. Василенко

Анотація. У статті на основі аналізу специфіки соціальної технології представлено технологію соціального супроводу багатодітної сім'ї в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді як наявність стратегічної програми вирішення проблеми сім'ї за алгоритмом послідовності операції для подолання кризової ситуації в сім'ї, мінімізації негативних наслідків проблем сім'ї. Розроблена технологія базується на принципах: гуманізму, цілеспрямованості, опори на можливості сім'ї, індивідуального та диференційованого підходу, системності та складається з етапів (підготовчий, основний, підсумковий).

Ключові слова: *технологія, багатодітна сім'я, соціальний супровід, соціальна послуга, соціальний захист, корекція, моніторинг.*

Golfeld T.G. Technology of Social Support of a Large-Family

Abstract. Based on the analysis of the specifics of social technology, the article presents the technology of social support for large families in the centers of social services for families, children and youth. The technology is a strategic program for solving the problem of the family according to the algorithm of the sequence of operations to overcome the crisis situation in the family, to minimize the negative consequences of family problems. The developed technology is based on the principles: systematization, humanism, purposefulness, reliance on the strengths of the family, targeting and consists of stages (preparatory, basic, final).

Keywords: *technology, large family, social support, social service, social protection, correction, monitoring.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільного буття українська сім'я має багато проблем, які впливають на її життєдіяльність, порушують її функції. В умовах ринкової трансформації української економіки соціально-демографічний склад сім'ї стала відчутним чинником впливу на рівень добробуту сім'ї. Соціально-економічні проблеми в суспільстві роблять найбільш уразливими багатодітні сім'ї в Україні. Незважаючи на державні заходи щодо полегшення життя багатодітних сімей, багатодітну сім'ю відносять до сім'ї «групи ризику» [8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ґрунтовну теоретичну розробку проблеми надання соціальної допомоги багатодітним родинам в різних аспектах здійснили: А. Капська, О. Безпалько, Л. Мигович, С. Толстоухова, І. Трубавіна (соціально-педагогічний аспект), В. Левченко, Н. Романова, Т. Семигіна (соціально-реабілітаційний аспект), К. Вицукаєва, Г. Лактіонова (профілактичний аспект), Н. Заверико, Т. Семигіна, В. Турський (соціально-захисний аспект), Т. Алексеєнко, Л. Завацька, З.Кияніца, О. Холостова (технологічний аспект), К. Вицукаєва (представництво інтересів сімей та дітей). Але, незважаючи на значну кількість наукових доробок, проблема соціально-педагогічної підтримки та захисту багатодітних сімей є актуальною, що і стало предметом наших наукових пошуків.

Вищезазначене актуалізує необхідність надання багатодітним сім'ям соціальних і адміністративних послуг, які є формою соціального супроводу, що передбачає розробки технології надання комплексу соціальних послуг конкретній сім'ї.

Актуальність і суспільна значущість проблеми визначили **мету статті**, а саме – розробити технологію соціального супроводу багатодітної сім'ї на базі центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Викладання основного матеріалу. Ідеологія пріоритету багатодітної сім'ї, визнання її цінності для життя та розвитку не тільки конкретної людини, але й суспільства у цілому, закріплена в багатьох нормативних документах нашої країни. Згідно із Законом України «Про охорону дитинства» визначено багатодітну сім'ю як сім'ю у якій подружжя (чоловік та жінка) перебувають у

zareєстрованому шлюбі, разом проживають та виховують трьох і більше дітей, у тому числі кожного із подружжя, або один батько (одна мати), який (яка) проживає разом з трьома і більше дітьми та самотійно їх виховує [7]. Якщо сім'я опинилася у складних життєвих обставинах, то кожен із членів родини має право на отримання необхідних соціальних послуг або соціальний супровід з боку центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, який здійснюється відповідно до постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» (2013 р.) і «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах» (2013 р.) [1; 2]. Саме ці нормативні документи визначають основи соціального супроводу багатодітної сім'ї в Центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Соціальний супровід багатодітної сім'ї проводиться з метою подолання життєвих труднощів, мінімізації негативних наслідків, допомоги розв'язання проблем сім'ї на основі розробленої соціальної технології.

Поняття «технологія» використовується в науці в різних значеннях: як способи матеріалізації трудових функцій людини, її знань, навичок і досвіду щодо перетворення предмету праці або соціальної діяльності (промислова технологія); як наукова дисципліна, що вивчає фізичні, хімічні, механічні та інші закономірності, які впливають на технологічні процеси [5]; як розробку методів і методик результативного і раціонального цілеспрямованого соціального впливу, які застосовуються соціальними службами, окремими закладами соціального обслуговування і соціальними працівниками для вирішення соціальних проблем і забезпечення соціального захисту населення (соціальна технологія) [6]; як сукупність способів професійного впливу на соціальний об'єкт з метою його покращення, забезпечення оптимізації функціонування при можливому тиражуванні даної системи впливу (технологія соціальної роботи) [3]; як спосіб здійснення діяльності на основі її раціонального розчеплення на процедури і операції з їх наступною координацією і вибору оптимальних засобів і методів їх виконання (соціально-педагогічну технологію) [4]. Л. Завацька визначає такі ознаками технології соціальної роботи: наявність стратегічної програми, у межах якої вирішується конкретна соціальна проблема; алгоритм послідовності операції для досягнення конкретного результату; наявність критеріїв оцінки успішної діяльності фахівця; неперервність контакту з клієнтом соціальної роботи; динамізм змісту, форм та методів соціальної роботи [5].

При розробці технології соціального супроводу багатодітної сім'ї ми взяли за основу визначення Л. Завацької, оскільки воно розкриває зміст поняття технології, об'єктивно характеризуючи її як один із видів соціально-педагогічної діяльності, що на нашу думку, є найбільш прийнятним для реалізації соціального супроводу [5]. Соціальний супровід сім'ї – це вид соціальної роботи, який передбачає здійснення соціальними службами системи комплексних заходів щодо тривалої допомоги сім'ям та їх членам з метою

збереження сім'ї, відновлення родинних стосунків, захисту і реалізації прав членів сім'ї у родині і прав сім'ї у суспільстві [6].

Метою технології соціального супроводу багатодітної сім'ї є подолання життєвих труднощів, мінімізація негативних наслідків проблем сім'ї.

Мета підготовчого етапу технології: аналіз проблем багатодітної сім'ї, виявлення умов життєдіяльності сім'ї, вивчення проблем, які виникли в результаті складних життєвих обставин сім'ї; діагностика взаємодії батьків і дітей у сім'ї.

Реалізація першого етапу технології починається з вибору та розробки комплексу необхідних засобів, спрямованих на діагностику проблем сім'ї; соціальне інспектування багатодітної сім'ї. На основі результатів соціального інспектування та інформації, що підтверджує наявність складної життєвої обставини про взяття сім'ї під соціальний супровід (за результатами рішення дорадчого органу); виявлення запиту на необхідність та своєчасність проведення соціального супроводу сім'ї; розробка програми діяльності соціального робітника з багатодітною сім'єю. Складання заяви-зголи сім'ї про соціальний супровід; діагностичні бесіди, робота з документами сім'ї. Також на підготовчому етапі реалізується інформаційна робота з батьками (інформаційні послуги (довідкові послуги про соціальні виплати, умови отримання допомоги, надання контактів служб для звернення за допомогою). Комплексне обстеження включає: вивчення стану здоров'я членів сім'ї, умов розвитку та виховання дитини, ставлення до неї; думки членів сім'ї про проблеми і потреби, шляхи їх подолання; обговорення спільно з сім'єю та найближчим її оточенням (родичами) матеріальні, соціальні та інші можливості щодо подолання складних життєвих обставин.

Очікуваним результатом підготовчого етапу дослідження є постанова про взяття сім'ї під соціальний супровід; оформлення пакету документів на надання матеріальної, медичної, психологічної і реабілітаційної допомоги; постановка багатодітної сім'ї на соціальний супровід.

Другий етап технології – основний – проведення соціального супроводу.

Мета етапу: надання матеріальної, психологічної, юридичної, консультативної допомоги, реалізація можливостей самостійного виходу із кризової ситуації.

Основні напрями соціального супроводу містять: оформлення облікової картки сім'ї, яка перебуває під соціальним супроводом; планування форм соціального супроводу (конкретні заходи, спрямовані на подолання життєвих труднощів, що охоплюють сфери функціонування сім'ї, які спрямовані на забезпечення навчання та розвитку дитини, емоційного комфорту, задоволення потреб здоров'я, соціального та фізичного функціонування, дозвілля, спілкування, інтеграції); проведення комплексу заходів що забезпечують умови для подолання складних життєвих обставин сім'ї; проведення разом з сім'єю аналізу продуктивності заходів щодо покращення життєдіяльності сім'ї. Після трьох місяців здійснення соціального супроводу проводиться проміжне

оцінювання ситуації, на підставі якої, за необхідності, вносяться зміни до плану роботи, що відображають зміни в потребах та становищі сім'ї.

Очікувані результати: подолання важливих проблем виявлених у сім'ї, сформованість і реалізація плану самопомочі членами сім'ї у подоланні кризових ситуацій.

Третій етап технології – підсумковий (завершення соціального супроводу).

Мета третього етапу: моніторингове соціальне інспектування сім'ї, виявлення перспектив розвитку сім'ї.

Реалізація третього етапу технології передбачає по закінченню терміну соціального супроводу за договором здійснюється моніторинг (відстеження змін в сімох за визначеними проблемами) за результати якого приймається рішення про продовження або завершення соціального супроводу. Проведення після супроводу інформаційної роботи про способи й організації соціальної підтримки, якими сім'я може скористатися в майбутньому. Надання правової і довідкової консультації. За потреби, робота із сім'єю продовжується з метою надання необхідних соціальних послуг після завершення соціального супроводу.

Очікуваний результат впровадження технології соціального супроводу багатодітної сім'ї: зміна розв'язання проблем сім'ї від допомоги центру до самостійного розв'язання проблем і подолання труднощів.

За потреби, якщо застосовані засоби основного етапу соціального супроводу виявляються недостатньо ефективними, має бути проведено додатковий бліц моніторинг, надання консультативної допомоги, інформації про можливості супроводу з метою корекції розробленого плану. При цьому консультування спрямовано на налагодження внутрішньо сімейних стосунків через спільне обговорення проблем і конфліктів, на спільне усвідомлення основної проблеми сім'ї, дійсних причин конфліктів, з'ясування альтернативних засобів поведінки. З метою профілактики рецидивів неблагополуччя необхідно спрямувати членів сім'ї на самостійне розв'язання проблем. У результаті всі члени сім'ї усвідомлюють свої помилки в повсякденному сімейному житті, навчаються конструктивним формам спілкування, мають замінити неконструктивні дії конструктивними [5; 8; 10].

Висновки. Таким чином, під технологією соціального супроводу багатодітної сім'ї в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді розуміють наявність стратегічної програми, в межах якої вирішується проблеми сім'ї за певним алгоритмом послідовності операції для подолання кризової ситуації в сім'ї, наявність критеріїв оцінки успішної діяльності фахівця з метою подолання життєвих труднощів, мінімізації негативних наслідків проблем багатодітної сім'ї. Розроблена технологія базується на принципах: гуманізму, цілеспрямованості, опори на можливості сім'ї, індивідуального та диференційованого підходу, системності та складається з етапів (підготовчий, основний, підсумковий).

Враховуючи це, вважаємо, що перспективною темою подальших досліджень є вивчення інноваційних методів соціально-виховної роботи, спрямованих на розширення змісту послуг з метою посилення виховної функції батьків у багатодітній родині.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» № 896 від 21.11.2013 р. URL: <http://allrefs.net/c4/3zlmw/p16/>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб)» № 896 від 21.11.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-%D0%BF>

3. Курбатов В.И, Курбатова О.В. Социальное проектирование: Учебное пособие. Ростов н/Д: «Феникс», 2001. 416 с.

4. Заверико Н.В. Компоненти системи соціально-педагогічної підтримки дитини. *Теорія та практика підготовки соціальних педагогів та психологів у ВНЗ: досвід, проблеми та перспективи*: Всеукр. наук.-практ. конф. (17-19 травня 2007 р.). Запоріжжя: ЗНУ. С. 29-31.

5. Завадська Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Київ : Либідь, 2008. 120 с.

6. Віцукаєва К.М. Соціальний супровід клієнта: навч. посіб. Одеса 2017. 322 с.

7. Про охорону дитинства: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 11.

8. Саленко Н. Дом с большой буквы: Как повысить статус многодетной семьи. *Социальная педагогика*. 2004. № 3. С. 68–77.

Коломієць Т.О., Шеплякова І.О.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті визначено поняття «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти» як процес набуття необхідних знань, умінь, навичок, досвіду щодо особливостей соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку під час теоретико-практичного навчання у закладі вищої освіти, а також розвиток професійно важливих